

Helse- og omsorgsdepartementet

Postboks 8011 Dep
0030 Oslo

Deres ref: **Vår ref:** 2012/56772-4   **Arkivkode:** 008   **Dato:** 07.01.2013

Høring - forslag til endringer i bioteknologiloven - straffebestemmelsen

Det vises til brev fra Helse- og omsorgsdepartementet av 8. november 2012 hvor forslag til endringer i bioteknologiloven § 7-5 (straffebestemmelsen) sendes på høring. I høringsnotatet foreslås det en lovendring for å tydeliggjøre hvilke personer som ikke er omfattet av straffebestemmelsen. Dette er ment å være en presisering av gjeldende rett.

Som det fremgår av høringsnotatet, er Helse- og omsorgsdepartementet i en prosess med å evaluere dagens bioteknologilov. Det vises også til at en interdepartemental arbeidsgruppe for håndtering av surrogatisaker i sin rapport har uttrykt tvil om rekkevidden av straffebestemmelsen og anbefaler at medvirkningsansvaret vurderes nærmere i forbindelse med evalueringen av bioteknologiloven. Departementet tar sikte på å legge frem resultatet av evalueringen for Stortinget våren 2013.

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratets (Bufdir) høringsuttalelse sendes samlet for hele etaten.

Generelt:

Bufdirs uttalelse gjelder straffebestemmelsen i forhold til bioteknologiloven kap. 2 om assistert befruktning, særlig forbudet mot surrogati som følger av forbudet mot eggdonasjon i bioteknologiloven 2-15.

Bufdir støtter at det er naturlig å se nærmere på rekkevidden av straffebestemmelsen, særlig medvirkningsansvaret, i forbindelse med evalueringen av bioteknologiloven. Rekkevidden av straffebestemmelsen fremgår ikke klart verken av forarbeidene eller lovavdelingens uttalelser. Som departementet peker på i Ot.prp.nr 64 (2002-2003), regulerer loven «handlinger som er av vidt forskjellig art..» og det kan derfor etter hvert «oppstå behov for grundigere gjennomgang og vurdering av lovens straffebestemmelse, både i forhold til de enkelte bestemmelsers straffbarhet, skyldkrav og påtalebetingelser».

Konsekvens og sammenheng i regelverket bør være et overordnet og viktig hensyn ved utformingen av regelverk om assistert befruktning, herunder straffeansvaret ved brudd på regelverket. Dette spesielt på grunn av de etiske vurderinger og det verdigrunnlag og menneskesyn bioteknologiloven bygger på. Av den grunn bør forslag til endringer i straffebestemmelsen ses i sammenheng med hvilke former for assistert befruktning som er tillatt i Norge. Utredning og vurdering av straffeansvaret med eventuelle

forslag til endringer eller presiseringer i straffebestemmelsen burde derfor etter Bufdirs syn vært sendt på høring samtidig med forslag som følger av evalueringen av bioteknologiloven. Forslagene bør uansett fremmes samlet for Stortinget.

Merknader til lovforslaget:

Bufdir er enig i at det bør være straffbart forsettlig å overtre eller medvirke til overtredelse av bioteknologiloven eller bestemmelser gitt i medhold av loven.

Bufdir støtter at det bør presiseres nærmere hvilke handlinger som er straffbare og hvem som kan straffes.

Etter departementets syn har det ikke vært meningen å straffe privatpersoner, og det er departementets vurdering at straffeansvar for privatpersoner heller ikke er ønskelig.

Ordlyden i bioteknologiloven § 7-5, «*Den som overtrer...straffes med bøter eller fengsel i inntil tre måneder*». og «*Medvirkning straffes på samme måte*» tilsier etter Bufdirs syn at også privatpersoner omfattes. Etter dansk rett er kommersiell surrogati forbudt, og den som blant annet mottar hjelp med henblikk på at en kvinne skal føde barn for seg på denne måten, straffes, jf. dansk adopsjonslov §34, jf. § 33.

Ved tidligere Stortingsbehandling av bioteknologilovens bestemmelser om assistert befruktning har det ikke vært tatt stilling til rekkevidden av straffebestemmelsen i forhold til at nordmenn reiser til utlandet og benytter seg av assistert befruktning som ikke er tillatt i Norge, slik situasjonen er i dag. Det er først i de senere år vi har ervervet sikker kunnskap om at nordmenn reiser til utlandet og kjøper slike tjenester. Rekkevidden av straffebestemmelsen bør derfor ses i lys av og tilpasses samfunnsutviklingen.

Bufdir savner en bredere drøfting av straffeansvaret ut fra et barnerettighetsperspektiv. Ved bruk av surrogatmor risikerer barn å bli fratatt retten til å kjenne til sitt opphav, et forhold som vil ha konsekvenser for generasjoner fremover både når det gjelder ren kunnskap om genetisk slekt og arvelig sykdom. Bruk av surrogatmor innebærer videre en reell risiko for at barn settes til verden til faktisk foreldreløshet. Vi har kunnskap om barn født av surrogatmor som ikke har blitt hentet etter fødsel, at barn kan risikere å bli statsløse og at barnet får problemer med innreise til pretenderende foreldres bopelsland. Hensynet til mulige alvorlige konsekvenser for barn tilsier etter Bufdirs syn at også privatpersoner skal kunne straffes.

Etter Bufdirs syn bør også privatpersoner som benytter tilbud som ikke er tillatt etter bioteknologiloven, kunne straffes. Dette både av hensyn til sammenheng i regelverket og for at forbudene skal være reelle. Når det gjelder assistert befruktning, herunder surrogati, er det privatpersoner som etterspør tjenesten, eventuelt betaler for denne og mottar barnet. Hvis privatpersoner ikke omfattes, og handlingen heller ikke medfører andre konsekvenser for private etter norsk rett, vil forbudene ikke være reelle så lenge tilbudet fins i utlandet. Straffeansvar vil derfor etter Bufdirs syn kunne bidra til å redusere etterspørselen og bidra til holdningsendringer.

Etter Bufdirs syn er det også i samsvar med bioteknologilovens formål «*..sikre at bruk av bioteknologi utnyttes til det beste for mennesker..., i samsvar med prinsipper for menneskeverd... basert på de etiske normer nedfelt i vår vestlige kulturarv*», jf. § 1-1, at former for assistert befruktning som ikke er tillatt i Norge, eksempelvis surrogati, også er ulovlig å benytte seg av i utlandet. Etter Bufdirs syn fremstår det som uetisk om det skal være tillatt for nordmenn å benytte surrogatmor i utlandet når dette er en form for assistert befruktning som ikke er tillatt i Norge.

I høringsnotatet anføres det som et hensyn mot straff for privatpersoner at nordmenn som kommer hjem gravide eller med et barn, er i en sårbar situasjon. Etter Bufdirs syn kan ikke dette hensynet tillegges vesentlig vekt. Det vises til andre lovbrutere som er gravide eller har små barn, men likevel blir straffet med fengsel eller bøter. Når det gjelder hensynet til det enkelte barnet, vises det til den vanskelige situasjonen det er for alle barn som opplever at foreldre blir straffet.

FNs protokoll mot menneskehandel har som formål å bekjempe handel med mennesker, med særlig vekt på kvinner og barn, jf. artikkel 2 a). Likhetene mellom surrogati og handlinger/medvirkning til handlinger som defineres som menneskehandel, eksempelvis prostitusjon, fjerning av organer, tvangsarbeid og tvangstjenester, jf. protokollens artikkel 3a), og som er straffbare etter straffeloven § 224, tilsier også at privatpersoner bør kunne straffes for medvirkning.

Bufdir etterlyser en utredning og vurdering av forholdet mellom surrogati og menneskehandel, jf. også Haagkonvensjonen av 29. mai 1993 om vern av barn og samarbeid ved internasjonale adopsjoner, som har som hovedformål å hindre kjøp og salg av barn, og en bred og grundig utredning og vurdering av surrogati, særlig i forhold til barnekonvensjonen artikkel 7 – barnets rett til å kjenne og få omsorg fra sine foreldre og artikkel 2 – hensynet til barnets beste.

Bufdir foreslår:

- ◆ Siden surrogati ikke er tillatt i Norge, bør surrogatforbudet fremgå direkte av bioteknologiloven
- ◆ Det bør fremgå av straffebestemmelsen at assistert befruktning som ikke er tillatt i Norge og all form for medvirkning til slik assistert befruktning, er straffbart for enhver, også for privatpersoner
- ◆ Det bør fremgå av straffebestemmelsen at ulovlig assistert befruktning, og all form for medvirkning til ulovlig assistert befruktning, er straffbart uavhengig av om handlingen foretas i Norge eller i et land som tillater slik assistert befruktning

Med hilsen

Mari Trommald
direktør

Wenche Mobråten
avdelingsdirektør

Kopi til:
Bufetat, regionkontorene
BLD